

АНТОАН ГАЛАН

/1672—1673/

Галан е роден в Париж през 1646 г. Образован добре за своето време и среда, той пътува през 70-те години на XVII в. из балканските земи като частен секретар и библиотекар на френския посланик маркиз Оливие дьо Ноантел. Той е специално натоварен да се грижи за кореспонденцията на посланика на гръцки и латински език с Рим, с Унгария, Трансилвания, с религиозни ордени и духовниците от източната църква. Мисията на маркиз Дьо Ноантел е част от усилията на френските управляващи среди да увърдят позициите на Франция в търговията на Леванта с оглед на бъдещо проникване в Индия. Мисията е трудна поради влошените отношения между двете страни — участието на Франция в активни противотурски действия по време на Критската война. Галан придружава посланика при пътуванията му и срещите му с турските управници. Скромнен, отзивчив, буден, той проявява жив интерес към природните особености и положението на населението в пропътуваните места, към етнографията и античното наследство. Той подготвя каталози на турски, арабски и персийски историци, история на Османската империя, превод на „1001 нощ“, на Корана и пр. Автор е на много публикации върху древната култура на Балканите.¹

Поменатите тук извадки са по изданието на пътеписа от *Ch. Schefer, Journal d'Antoine Galland pendant son séjour à Constantinople (1672—1673) I—II, Paris, 1881.*

•

Антоан Галан дава някои интересни описания на Източна Тракия най-напред при пътуването на френския посланик Ноантел до Одрин в 1672 г. През Силиврия и Чорлу пътуващите пристигат в Люлебургаз.

„В Бургас имаше панаир, който бе започнал същия ден и щеше да продължи още два дни. Поради това, че ханът, свързан с джамията там, бе зает от голям приток на хора, агата на везира и чаушът, които негово превъзходителство² взе в Константинопол, не можеха да намерят друга квартира за г. посланика освен в една къща, където бе отсядал първи път на идване в Андринопол“ (с. 89).

В с. Боснакьой, на остров, образуван от ръкавите на р. Ма-

рица, отсяда посланичеството. „Като се разхождах покрай коритото на Марица, на север от Боснакьой забелязах остатъци от каменен мост там и както още личи — доста дълъг. Близо до това място водата се преминава в малки, дълги и плоски корабчета с по една дъска отстриани, която служи за борд. На тях преминават хора, коне и други животни. За да прехвърлят коли, карани от коне, биволи или волове, се връзват две заедно“ (с. 93).

„Почвата около това село и покрай реката е пясък, смесен с малки късчета талк, които блестят на слънцето. Там се виждат много птици — морски гарвани, свраки, врани, гургулици и особено щъркели, които са толкова привикнали там, че си правят гнезда на дърветата по селските пътища. Има дървета понякога с по 2—3 гнезда. Имаше едно дърво в градината на султана, отрупано с гнезда на морски гарвани. Голямата опитоменост на тези птици се дължи на това, че никой не ги напада, дори и децата. . .“

„Относно режима както в областта на духовния, така и на светския живот ето какво научих от лице, което се бе осведомило по това. Първо за духовния живот на 80-те семейства, от които се състои селото; има само един свещеник или папас, за да извършва службата и да извършва църковните тайнства. Целият му доход е едно киле жито, който всяко семейство е длъжно да му дава годишно, и от това, което може да прибере от изповеди, сватби и погребения (казват, че не заравя никого, ако не му даде 1000 аспри за труда). Що се отнася до хляба, с който се прави приношение, доставят го на свещеника и понеже не се използва целият за освещаването, останалото е за свещеника. Светеният хляб се дава пак така последователно от всяко семейство. Колкото до светското управление, везирът го дава на откуп на един субашия³ срещу една кесия. Той изкарва от това още две такива и отгоре за себе си чрез изисканото от него облагане от цялото село в зърнени храни и сребро. Прави се така: от 80 семейства има 30, които му плащат ежегодно 100 килета ечемик и 500 жито, 20 други [семейства] плащат 600 акчета в пари и останалите 30—40 пиастра. В замяна на този данък всеки е освободен от други данъци, освен дето са длъжни да доставят известно количество дърва за сарая: но това не им струва друго, освен да идат в гората и да вземат. Освен това има някои инцидентни разноски, от които не могат да се изплъзнат, както и да дават от време на време няколко пиастри на субашията, когато той поиска отделно от когото му хрумне, за да увеличи дохода си, за да нахрани някоя еничерска стража, когато бива изпратена такава. Разноските са общи, разпределени от кехаята или протогерас на селото“ (с. 105—106).

Негово превъзходителство чу великденската служба този ден. . . Гърците също имаха на този ден Великден и започнаха

службата си един час преди разсъмване и преди службата, между молитвите, направиха две процесии. В първата запа- лиха огъня на гробовете, не знам за каква церемония. Във втората между другото те изпяха този стих няколко пъти $\chi\rho\iota\sigma\tau\omicron\varsigma \delta\upsilon\epsilon\sigma\tau\eta \dot{\epsilon}\chi \nu\epsilon\chi\rho\beta\omega\iota, \theta\acute{\alpha}\nu\alpha\tau\omicron\upsilon \pi\alpha\theta\acute{\eta}\varsigma\alpha\varsigma$ (Христос възкресе из мъртвите, след като умря).

Всички бяха чисто облечени и особено жените, които има- ха дрехи, подплатени с кожи, бродирани шапки, колани, укра- сени със сребро, дрехи от атлаз, по което не бе трудно да се долови, че селските жители бяха заможни. Развлечението на жените този ден бе главно да се люлеят в нещо като люлки с дървени седалки“ (с. 170).

В том II Галан описва подробно третото пътуване на по- сланика от Цариград до Одрин през Кючук и Бююк Чекмедже и Силиврия. Пътят от Силиврия до Чорлу „бе осеян с обширни полета с лалета и анемони чак до Бургас, чиято джамия, съе- динена с хана, е много значителна постройка, построена в на- чалото на управлението на султан Селим през 1569 г.“ (с. 69).

При Хафса посланичеството се отзовава в Одрин. Наста- няват се в близко село. Тук съобщили на посланика от Цари- град за един монах от черквата „Св. Франциск“ в Галата, жертва на мюсюлманския религиозен фанатизъм. Той дошъл в Цариград да се поклони на мястото, на което бил екзекути- ран един грък, който отказал да се потурчи. Когато коленичил там, бил арестуван и закаран при великия наиб. Турският чи- новник го подканил да се потурчи, но като видял, че монахът държи на вярата си, го освободил. На улицата обаче отново го задържали фанатизирани турци и го отвлекли при кайма- камина, който го арестувал (с. 76). На 24 май 1673 г. послани- кът е посетен от одринския митрополит заедно с Маврокордато⁴. Когато обсъждали събитията в империята, избягвали да спо- менават дори името Камениец⁵ в най-безразличен контекст. Га- лан отива да разгледа чаршията, „постройка от камък и тухли, засводена по значителна дължина, Безистена, който е малко по- голям от този в Цариград, джамията на султан Селим, в която влязох, чиято вътрешност не отговаря никак на външната ѝ красота, с една доста дълга засводена чаршия, гдето с удо- волствие съзираш много чисти дюкянчета, пълни с пантофи, чизми и други кожени обувки, подредени в удивителна чис- тотата“ (с. 80).

Увод, подбор, превод и коментар: Б. Цветкова

¹ Срв. бележките на Ch. Schefer в изданието му на дневника на А. Галан. Срв и A. Vandal, Les voyages de Marquis de Nointel (1670—1680) Paris, 1900.

² Тоест посланика — маркиз Оливие дьо Ноантел.

³ Субашия: а) длъжностно лице, натоварено с полицейски функции в градовете; б) лице от феодалното опълчение, упражняващо в мирно време полицейски функции.

⁴ Лекар на маркиз Дьо Ноантел, по-късно велик драгоман на Високата порта.

⁵ Във връзка с военните поражения на Турция във войната ѝ с Полша — 1672 — 1673 г.